

To arter af humlebier yngler på Færøerne (Hymenoptera, Apidae)

Jensen, Jens-Kjeld; Madsen, Henning Bang

Published in:
Entomologiske Meddelelser

Publication date:
2013

Document version
Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):
Jensen, J-K., & Madsen, H. B. (2013). To arter af humlebier yngler på Færøerne (Hymenoptera, Apidae). *Entomologiske Meddelelser*, 81(1), 1-10.

To arter af humlebier yngler på Færøerne (Hymenoptera, Apidae)

Jens-Kjeld Jensen & Henning Bang Madsen

J-K. Jensen & H. B. Madsen: Two species of Bumblebees breed on the Faroe Islands (Hymenoptera, Apidae).

Ent. Meddr. 81: 1-14, Copenhagen, Denmark, 2013. ISSN 0013-8851.

Two species of bumblebees, *Bombus pratorum* (Linnaeus, 1761) and *Bombus lucorum* (Linnaeus, 1761), have recently established themselves on the Faroe Islands. Both species seem to be thriving, living in two separate areas on the islands. They nest in gardens in small towns, where they forage on flowering garden plants. Nests have so far only been found for *Bombus lucorum* (Linnaeus, 1761).

Both species were probably introduced to the islands via shipping. In addition, there is now evidence of how a single specimen has been brought to the islands by way of imported plant material.

Jens-Kjeld Jensen, Í Geilini 37, FO-270 Nólsoy, Færøerne. E-mail: nolsoy@gmail.com. Hjemmeside: www.jenskjeld.info

Henning Bang Madsen, Sektion for Økologi og Evolution, Biologisk Institut, Københavns Universitet, Universitetsparken 15, DK-2100 København Ø.

E-mail: hbmadsen@bio.ku.dk.

Indledning

»Langt ude i det kviksølvlysende verdenshav ligger et ensomt lille blyfarvet land. Det lillebitte klippe-land forholder sig til det store hav omtrent som et sandskorn til gulvet i en balsal. Men set under forstørrelsesglas er dette sandskorn alligevel en hel verden med bjerge og dale, sunde og fjorde og huse med små mennesker. Ja, et sted ligger der endda en hel lille gammel by med brygger og pakhuse, gader og stræder og stejle gyder, haver og torve og kirkegaarde«.

Sådan begynder romanen »De fortabte spillemænd« af forfatteren William Heinesen (1900-91). Den omtalte »lille gammel by« er Færøernes hovedstad Tórshavn, hvor det ad åre formentlig vil summe af humlebier i blomsterne i byens ».... haver og torve og kirkegaarde«. To arter humlebier har nemlig inden for de seneste år etableret sig på Færøerne, ikke langt fra Tórshavn, og de vil med stor sandsynligvis sprede sig videre til den »lille gamle by« Tórshavn.

Den færøske humlebi-faunas historie til og med 2010 blev grundigt behandlet i Madsen & Jensen (2011). Siden har *Bombus lucorum* (Linnaeus, 1761) etableret sig som art nummer to på Færøerne og den først etablerede art, *Bombus pratorum* (Linnaeus, 1761), har spredt sig yderligere til endnu en bygd. To humlebi-reder af *B. lucorum* er blevet fundet.

Færøernes isolerede nordatlantiske beliggenhed betyder, at humlebier ikke koloniserer øerne ved egen drift. Ti kilometer ud over åbent vand regnes for en barriere for humlebier, hvilket en undersøgelse fra småøer omkring New Zealand understøtter (Macfarlane & Gurr, 1995). I Madsen & Jensen (2011) blev diskuteret hvordan humlebier ved menneskelig aktivitet tilfældigt (og utilsigtet) kunne være kommet til Færøer-

ne. Med nye iagttagelser kan et konkret tilfælde nu dokumentere, hvordan en humlebi med plantemateriale er bragt til Færøerne.

Materiale og Metoder

Jens-Kjeld Jensen har igennem en lang årrække indsamlet og registreret insekter fra alle de 18 færøske øer (Jensen, 2001; Jensen, 2009; Jensen & Sivertsen, 2010; Tolsgaard & Jensen 2010). Efter et enkeltstående fund i 1887, blev humlebier første gang igen registreret i 2007. Ynglende humlebier blev først set i 2010. En egentlig eftersøgning af humlebier har ikke fundet sted før 2010, men da humlebier er markante og karismatiske insekter, er de næppe tidligere blevet overset. For at sikre så mange nye oplysninger som muligt, blev en efterlysning om observationer af humlebier bragt i færøske tv-udsendelser i 2010 og 2012, samt i radioen i 2011. For at beskytte de små bestande af begge arter, er kun et enkelt levende eksemplar blevet indsamlet som belæg. Alle øvrige indsamlinger var af døde eller døende individer. Data til nærværende artikel er primært baseret på observationer, hvoraf flere er dokumenteret ved fotos. En liste med alle observationer findes som appendiks sidst i artiklen. De indsamlede humlebier opbevares på Zoologisk Museum, København og på Føroya Náttúrugripasavn, Tórshavn, samt hos J-K. Jensen.

Fig. 1. Arbejder af *Bombus lucorum* (Linnaeus, 1761) på lupin (*Lupinus* sp.) ved Runavík, Eysturoy, Færøerne. Foto: Jens-Kjeld Jensen, 28.VII.2011.

Worker Bombus lucorum (Linnaeus, 1761) on *Lupin* (*Lupinus* sp.) at Runavík, Eysturoy, Faroe Islands. Photo: Jens-Kjeld Jensen, 28.VII.2011.

Færøernes to ynglende humlebi-arter

Bombus lucorum (Linnaeus, 1761)

I Madsen & Jensen (2011) var der, på baggrund af det dengang beskedne materiale, ikke grundlag for at antage at *Bombus lucorum* havde etableret sig på Færøerne. På det tidspunkt kendtes kun et enkeltstående sikkert fund: En dronning, som Magnus Hansen i 2007 havde indsamlet fra Eysturoy i bygden Skálabotnur, beliggende i bunden af fjorden Skálafjørður. Endvidere var en humlebi i 2009 blevet fotograferet med mobiltelefon i Tórshavn (Streymoy), af Dánial Jespersen. Ud fra fotoets dårlige kvalitet kunne individet ikke artsbestemmes med sikkerhed, men var muligvis en *B. lucorum*.

Efterfølgende har det imidlertid vist sig, at Peter á Roykheyggi i 2010 havde observeret flere eksemplarer af *Bombus lucorum* i en have i Runavík, der også ligger ved fjorden Skálafjørður. Muligvis havde han også set arten derfra allerede i 2009. Da Runavík ligger i samme område som fundet fra 2007, kan det ikke udelukkes at arten allerede var etableret i 2007, men blot ikke blev opdaget. Det skal dog bemærkes, at arten siden 2007 forgæves har været eftersøgt i Skálabotnur.

Der blev igen i 2011 set humlebier i Peter á Roykheyggis have i Runavík, og Tóta Árnadóttir oplyste at hun ligeledes i 2011 havde set humlebier i sin have, i Runavík. De to nævnte haver ligger cirka 500 meter fra hinanden. Endvidere havde Eva Andersen i 2011 set humlebier i sin have, i den nærliggende bygd Strendur. Haven ligger ca. 2,5 km fra ovennævnte fund i Runavík, men på den modsatte siden af fjorden. Alle de nævnte humlebier viste sig at være *Bombus lucorum* (fig. 1).

I 2012 blev arten endvidere fundet i de tre nærliggende bygder Saltangará, Glyvur og Toftir. Arten er således i perioden 2010-2012 med sikkerhed fundet i fem bygder, der ligger som perler på en snor med cirka 1-3 kilometers afstand (Fig. 2). Det kan dermed fastslås, at *Bombus lucorum* nu har etableret sig på Færøerne. De fem bygder ligger alle i læ for flere vindretninger, og der findes i bygderne en del haver med mange slags blomstrende planter. Bygderne synes således at rumme gode betingelser for at ny-indvandrede humlebier (og andre insekter) kan etablere sig her. Det vil blive interessant at følge, om *B. lucorum* vil spredes videre, f.eks. til hovedstaden Tórshavn. Det vil eventuelt kunne ske over vand, da den korteste afstand mellem bygderne Toftir og Hvítanes (der ligger i udkanten af Tórshavn) kun er seks kilometer.

Det må antages, at arten er bragt til bygderne med skib, idet færger, fragt- og fiskeskibe fra især Skandinavien ofte lægger til ved Runavík. Et eksempel på at en humlebi er bragt med skib til Færøerne foreligger i 2012, hvor Eva Andersen (Strendur, Eysturoy) modtog nogle kasser med haveplanter, som hun havde bestilt fra Skotland. I bunden af en af kasserne sad en stor hvidhalet humlebi, som blev sat ud i haven, uden at være blevet artsbestemt. Da kun bygden Runavík har en pænt stor havn i fjorden, hvor mange skibe lægger til kaj, er det formentlig her humlebjergene er blevet bragt til først. Runavík er derfor sandsynligvis oprindelsesstedet for artens videre udbredelse på Færøerne. Det var da også i Runavík, at de første reder af humlebier blev fundet. Det første humlebi-bo blev i sommeren 2012 fundet i Tóta Árnadóttirs have, under en tilbygning til huset. Bjerne kunne ses flyve ud og ind fra en åbning ved soklens stensætning (Fig. 3). Senere på sommeren blev endnu et bo fundet, denne gang under en trampolin i en anden have, cirka 350 meter fra det først fundne bo. De to humlebi-reder ligger centralt i forhold til alle de øvrige observationer i Runavík. Humlebier flyver under deres fødesøgning sjældent længere end nogle få hundrede meter væk fra reden. Det må derfor antages, at der med stor sandsynlighed også har været humlebi-reder i de tre andre bygder, men at de blot har været overset. Det er sjældent at reder af humlebier bliver fundet, og oftest kun

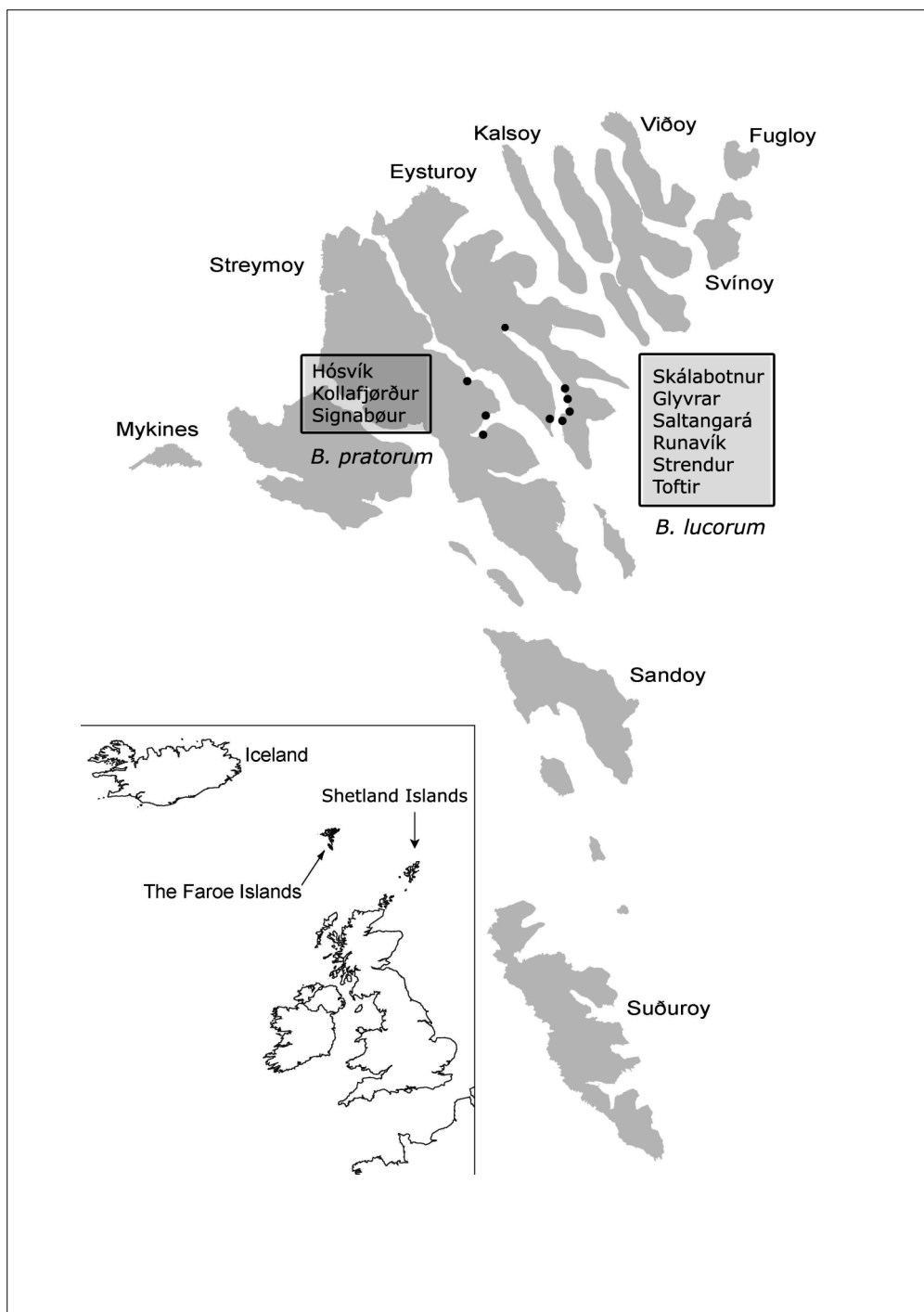

Fig. 2. Lokalteter for fund af *Bombus pratorum* (Linnaeus, 1761) og *Bombus lucorum* (Linnaeus, 1761) på Færøerne.
Localities for Bombus pratorum (Linnaeus, 1761) and Bombus lucorum (Linnaeus, 1761) recorded on the Faroe Islands.

ved en tilfældighed. Det skyldes bl.a., at humlebier sjældent søger føde i umiddelbar nærhed af deres rede, formentlig for at mindske risikoen for at reden opdages af fjender.

Der er indsamlet følgende belæg af *Bombus lucorum* fra øen Eysturoy:

- 1 dronning: Skálabotnur, 24.VIII.2007, M. Hansen leg.
- 1 arbejder: Runavík, 22.VII.2011, T. Árnadóttir leg.
- 1 arbejder: Stendur, 24.VII.2011, J-K. Jensen leg.
- 1 dronning: Stendur, 29.VII. 2011, T. Ø. Ljósá leg.
- 1 dronning: Stendur, Stendur Skole, 15.VIII.2011, E. Andersen leg.
- 1 dronning: Runavík, Á Leitisveg 67, 20.IV.2012, S. Berg leg.
- 1 dronning: Runavík, Leitisvegur 101, 26.VI. 2012, T. Árnadóttir leg.
- 1 dronning: Runavík, Leitisvegur 101, 08.VII. 2012, T. Árnadóttir leg.
- 1 arbejder: Glyvur, á Heygum 2, 24.VIII.2012, K. Thomsen leg.
- 2 arbejdere: Runavík, Leitisvegur 101, 21.X.2012, T. Árnadóttir leg.

***Bombus pratorum* (Linnaeus, 1761)**

De første observationer af *Bombus pratorum* på Færøerne blev gjort i bygden Signabøur på øen Streymoy i 2008 og 2009. Peder Haahr havde dengang i sin have set humlebier på en kaprifolie (*Lonicera* sp.). De første belæg af arten blev imidlertid først indsamlet i 2010, af Valdemar Valdimarsson, der havde fundet to døde humlebier i Signabøur (i et vindue, i sin garage). Siden blev der henover sommeren 2010 indsamlet og observeret adskillige *B. pratorum* på blomster i flere haver, i Signabøur og i nabobygden Kollafjørður (Fig. 4). Idet der var fundet såvel arbejdere som hanner, blev det fastslået at arten havde etableret sig i området, og at den tilsyneladende trivedes godt. Det blev derfor diskuteret om arten ville kunne sprede sig til andre bygder på Færøerne, eller om den kun ville kunne klare sig ved de to bygder, hvor den fouragerede på haveplanter (Madsen & Jensen, 2011).

Det var med baggrund i ovenstående derfor ikke overraskende, at *Bombus pratorum* allerede året efter i 2012 havde spredt sig til den nærliggende bygde Hósvík, der ligger cirka 5 km nord for Kollafjørður (Fig. 2.). Arten var ligeledes observeret i Signabøur i 2011, og igen i 2012 blev der gjort adskillige observationer af arten på blomster i haverne i Hósvík og Signabøur. I 2011 og 2012 blev der imidlertid ikke gjort observationer af arten i den mellemliggende bygd Kollafjørður, men dette skyldes formentlig at den ikke blev direkte eftersøgt derfra.

Idet *Bombus pratorum* nu er fundet fra området fem år i træk, synes den her stabilt etableret. Det må formodes at bierne ved den videre spredning har fulgt vejen fra Kollafjørður til Hósvík, da humlebier gerne følger markskel, hegn og lignende linjer i landskabet. Langs vejen er der desuden en rigere blomstrende vegetation end i den omgivende udmark og fjeld. Humlebier foretrækker åbent land under fødesøgningen, mens f.eks. skovområder kan virke som en barriere. Med et efterhånden veludbygget vejnet på Færøerne vil der forsat være gode muligheder for at *B. pratorum* kan sprede sig yderligere. Hvor biler ikke kan forcere store og stejle fjelde, har man etableret tunneller. Om humlebier vil kunne tage »tunnelvejen« er uvist. Hovedstaden Tórshavn byder på et større og bredere udbud af blomstrende flora og egnede redepladser for humlebier end de mindre bygder gør. Det er muligt at komme til Tórshavn fra de tre bygder via vejnettet, også uden brug af tunnel, men det er uvist om de blomsterfattige dele af vejnettet over fjeldet og det golde landskab imellem hovedstaden og de tre bygder vil udgøre

en spredningsbarriere. Det kan dog ikke udelukkes, at humlebieerne kan komme til Tórshavn som blind passager med bil igennem tunnelen.

Der er indsamlet følgende belæg af *Bombus pratorum* fra øen Streymoy:
2 arbejdere: Signabøur, Flatnavegur, 01.VII.2010, V. Valdimarsson leg.
1 arbejder: Signabøur, Gerðisvegur, 05.VII.2010, J-K. Jensen leg.
1 arbejder: Signabøur, Gerðisvegur, 06.VII.2010, J-K. Jensen leg.
1 han: Kollafjørður, Traðavegur, 08.VII.2010, J. Joensen leg.
1 arbejder: Signabøur, á Signabø, 10.VII.2010, B. Danielsen leg.
1 han: Kollafjørður, Líðin, 12.VII.2010, J-K. Jensen leg.
1 arbejder: Hósvík, Giljavegur, 02.VII.2012, A. S. Davidsen leg.

Diskussion

Det er nok ikke helt tilfældigt, at området omkring Skálafjørður blev det andet yngleområde for humlebieer på Færøerne (se kort, Fig. 2). Der findes talrige store haver med mange blomstrende planter i området, og der bliver løbende plantet nye importerede planter, hvorved bl.a. humlebieer kan blive indslæbt. Det først kendte eksemplar af *Bombus lucorum* (Linnaeus, 1761) fra Færøerne var en dronning, indsamlet i 2007 fra netop

Fig. 3. Første fund af et humlebi-bo på Færøerne. Leitisvegur 101, Runavík, Eysturoy. Indsat foto af indflyvnings-hullet. Foto: Marita Gulkleit, 25.VIII.2012.

First discovery of a bumblebee nest on the Faroe Islands. Leitisvegur 101, Runavík, Eysturoy. Inset photo of nest entrance. Photo: Marita Gulkleit, 25.VIII.2012.

dette område (Madsen & Jensen 2011). Arten er meget almindelig i hele den Palæarktiske region og er formentlig kommet til Færøerne med skib, på samme vis som angivet ovenfor ved eksemplet fra 2012. Der findes ikke regler for indførsel af planter og plantemuld til Færøerne.

Med spredning af den først etablerede art, *Bombus pratorum* (Linnaeus, 1761), til endnu en bygd, ligger det klart at denne art trives i det færøske klima. Foråret 2012 var meget koldt og tørt, og antallet af individer i yngleområdet var derfor lavere i 2012, i forhold til de to foregående år. Trods det dårligere vejr, var der alligevel mange observationer i sæsonen 2012 (se appendiks nedenfor). Det synes på den baggrund derfor sikkert at arten vil kunne klare sig fremover. Det er naturligt med fluktuationer i antallet af individer hen over årene. Lignende forhold ses fra Danmark, hvor primært en meget fugtig sommer ofte fører til et lavere individantal det følgende år. Flyveperioden for arten er længere på Færøerne end i Danmark, fra sidst i april til hen i september. I Danmark har arten i reglen afsluttet sæsonen allerede i juni måned. Forskellen kan formentlig tilskrives klimaet, der er køligere på Færøerne, men lyset kan muligvis også spille ind: Øernes nordlige beliggenhed giver lange lyse døgn i sommermånederne og biernes aktivitetsperiode over døgnnet vil forlænges, hvis nedbør og blæst ellers ikke forhindrer dem i at indsamle pollen og nektar. Humlebier er mest aktive på varme og solrige dage, som der imidlertid ikke er mange af i det kølige færøske klima. Men humlebier kan også fly-

Fig. 4 Han af *Bombus pratorum* (Linnaeus, 1761) på sommerfuglebusk (*Buddleia globosa*) ved Signabøur, Streymoy, Færøerne. Foto: Jens-Kjeld Jensen, 05.VII.2010.

Male Bombus pratorum (Linnaeus, 1761) on Orange Ball Tree (*Buddleia globosa*) at Signabøur, Streymoy, Faroe Islands. Photo: Jens-Kjeld Jensen, 05.VII.2010.

ve i svag regn og lettere blæst. Observationerne på Færøerne synes at pege på, at *Bombus pratorum* kun flyver når der er sol og godt vejr, mens *Bombus lucorum* tillige ofte ses flyve i køligt vejr uden sol og med nogen blæst. Sidstnævnte synes derfor at være den mest robuste af de to arter og vil formentlig kunne klare sig godt på Færøerne. Ligesom hos *Bombus pratorum* synes også *Bombus lucorum*, med observationer fra marts til midt i oktober, at have en længere sæson på Færøerne, end i Danmark.

Som det fremgår af ovenstående, og som diskuteret i Madsen og Jensen (2011), er alle humlebieerne observeret i bygder, hvor de fouragerer på kultiverede blomstrende haveplanter. Det er således uvist om de ville kunne klare sig i den færøske vilde natur. Tóta Árnadóttir, der i Runavík bor helt ud mod udmarken, har dog set humlebier flyve fra boet i hendes have ud mod udmarken. Det er uvist hvilke planter de der besøgte, men der vokser hede- og klokkeling (*Calluna* og *Erica*) derude.

De to nuværende lokalt afgrænsede levesteder for hver af de to nyetablerede humlebi-arter på Færøerne, giver en enestående mulighed for at følge humlebiernes spredning fremover. Vil spredningen, som forventet, følge øernes vej-system med den noget rigere flora fra bygd til bygd? Eller vil der også ske spredning «i spring» over større afstande? Vil humlebieerne kunne forcere fjelde og fjorde, og vil de flyve over vand fra ø til ø? Og vil de kunne forcere de høje fjelde via øernes tunneller? En fremtidig systematisk og kontinuerlig registrering af humlebieerne på Færøerne vil formentlig kunne give svar på flere af disse spørgsmål, og vil i tilgift måske kunne kaste nyt lys over andre biologiske aspekter hos humlebier.

Tak

En stor tak til alle som har indsendt humlebier til bestemmelse og er fremkommet med værdifulde bidrag til denne artikel. En særlig tak til Annette Spange Davidsen (Hósvík), Peder Thorlund Haahr og Bergur Danielsen (begge Signabøur) for observationer af *Bombus pratorum*. Ligeledes en stor tak til Eva Andersen og Tummas Ø. Ljósá (begge Strendur), Justin & Anelia Philbrow (Toftir), Dávid á Roykheyggi, Petur & Brynhild á Roykheyggi, Svinn Berg og Tóta Árnadóttir (alle fem Runavík) for observationer af *Bombus lucorum*. Marita Gulkleit (Nólsoy) takkes for udarbejdelse af landkort. Isabel Calabuig (ZMUC) takkes for nyttige kommentarer til manuskriptet.

Litteratur

- Heinesen, W., 1950. De fortabte spillemænd. – Gyldendal, 9. udgave, 2007. 305 pp.
- Jensen, J-K., 2001. Faroese Hoverflies (Diptera: Syrphidae): Checklist to the Year 2000. – *Fróðskaparrit* 48: 125-133.
- Jensen, J-K., 2009. Fund af nye og sjældne svirrefluer på Færøerne (2000-2008) (Diptera: Syrphidae). – *Entomologiske Meddelelser* 77 (1): 3-7.
- Jensen, J-K. & H. S. Sivertsen 2010. Firvaldar, 155 ymiskir firvaldar í Føroyum. – Føroyar Skúlabókagrunnur. Tórshavn. 208 pp.
- Macfarlane, R. P. & B. L. Gurr, 1995. Distribution of bumble bees in New Zealand. – *New Zealand Entomologist* 18: 29-36.
- Madsen, H. B. & J-K. Jensen, 2011. Humlebier på Færøerne (Hymenoptera, Apidea). – *Entomologiske Meddelelser* 79 (1): 19-26.
- Tolsgaard, S. & J-K. Jensen 2010. Nye fund af tæger (Heteroptera) på Færøerne. – *Entomologiske Meddelelser* 78 (1): 21-28.

Observationer af humlebier på Færøerne i 2011 og 2012

Da mange af observationerne er foretaget direkte i felten, har det ved flere individer ikke været muligt at afgøre humlebiernes køn/kaste (dronning, arbejder eller han). Derfor vil der ved angivelserne nedenfor eventuelt blot være angivet antal eksemplarer (eks.). Bemærk at det ikke kan udelukkes at samme individ(er) er observeret flere gange og derfor eventuelt kan optræde flere gange på listen.

Observationer af *Bombus lucorum* (Linnaeus, 1761)

Observationer i 2011

- 1 eks.: Strendur, Selvindsisvegur 14, 10.VII.2011, Eva Andersen, obs.
- 2 eks.: Runavík, Leitisvegur 101, 15.VII.2011, Tóta Árnadóttir, obs. og fotos
- 1 eks.: Runavík, Gerðisvegur 7, 15.VII.2011, E. Andersen, obs.
- 1 arbejder: Runavík, 22.VII.2011, T. Árnadóttir leg.
- 4 eks.: Strendur, Selvindsisvegur 14, 24.VII.2011, J-K. Jensen, obs., 1 leg.
- 5 eks.: Strendur, Selvindsisvegur 14, 28.VII.2011, J-K. Jensen, obs og fotos
- >4 eks.: Runavík, Gerðisvegur 7, 11.VIII.2011, P. á Roykheyggi, obs.

Observationer i 2012

- 1 dronning: Runavík, Gerðisvegur 7, 26.III.2012, P. á Roykheyggi, obs.
- 1 dronning: Rúnavík, Leitisvegur 101, 03.IV.2012, T. Árnadóttir, obs.
- 1 dronning: Strendur, Selvindsisvegur 14, 09.IV.2012, E. Andersen, obs.
- 1 dronning: Runavík, Leitisvegur 101, 22.IV.2012, T. Árnadóttir, obs.
- 1 dronning: Runavík, Leitisvegur 101, 01.V.2012, T. Árnadóttir, foto
- 1 dronning: Toftir, Høganesvegur 12, 03.V.2012, J. & A. Philbrow, foto (død)
- 1 dronning: Toftir, Høganesvegur 24, 04.V.2012, J. & A. Philbrow, obs.
- 1 dronning: Saltangará, Norðurhædd 25, 19.V.2012, J. Højgaard, foto
- 1 eks.: Runavík, Leitisvegur 101, 15.VII.2012, T. Árnadóttir, obs.
- 1 eks.: Toftir, undir Nesinum, 17.VII.2012, M. Gaardlykke, obs.
- 3 eks.: Runavík, Leitisvegur 101, 18.VII.2012, T. Árnadóttir, obs.
- 4 eks.: ved boet: Runavík, Leitisvegur 101, 19.VII.2012, T. Árnadóttir, obs.
- 1 bo: Runavík, Leitisvegur 101, 26.VII.2012, T. Árnadóttir, filmklip
- 1 bo: Runavík, Rúnarvegur 13, 07.VIII.2012, D. á Roykheyggi filmklip
- 1 dronning: Strendur, Selvindsisvegur 14, 01.IX.2012, E. Andersen obs.
- 1-5 eks.: Runavík, Gerðisvegur 7, 26.III.2012 - 14.X.2012, P. á Roykheyggi, obs. (#)

#): Der er i perioden foretaget observationer over flere dage, af mindst en og højst fem eksemplarer på de enkelte dage.

Observationer af *Bombus pratorum* (Linnaeus, 1761)

Observationer i 2011

- 1 eks.: Signabøður, Gerðisvegur, 21.IV.2011, P. Haahr obs.
- 1 eks.: Signabøður, Gerðisvegur, 29.IV.2011, P. Haahr obs.
- 1 eks.: Signabøður, Gerðisvegur, 01.VI.2011, J-K. Jensen obs.
- 1 eks.: Signabøður, á Signabø, 01.VI.2011, J-K. Jensen obs.
- 5-8 eks.: Hósvík, Giljavegur 36, ??VI.2011, A. S. Davidsen obs.
- 5 eks.: Hósvík, Giljavegur 36, ??VII.2011, A. S. Davidsen obs.

1 eks.: Signabøður, á Signabø, 12.VIII.2011, B. Danielsen obs.

Observationer i 2012

1 eks.: Signabøður, Gerðisvegur, 22.V.2012, P. Haahr obs.

2 eks.: Signabøður, á Signabø, 16.VI.2012, B. Danielsen obs.

2 eks.: Hósvík, Giljavegur 36, 03.VII.2012, A. S. Davidsen obs.

2 eks.: Signabøður, á Signabø, 20.VII.2012, B. Danielsen obs.

1 eks.: Hósvík, Giljavegur 36, 21.VII.2012, A. S. Davidsen obs.

1 eks.: Hósvík, Giljavegur 36, 31.VII.2012, A. S. Davidsen obs.

1 eks.: Signabøður, Gerðisvegur, 13.VIII.2012, P. Haahr obs.